

Інформаційна довідка
до проекту Закону України
«Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального
кодексів України та інших законів щодо встановлення кримінальної
відповідальності за порушення законодавства про санкції»
*(реєстр. № 8384 від 25.01.2023 р.)**

Дієвим інструментом швидкого та ефективного реагування на загрози національній безпеці і національним інтересам, суверенітету й територіальній цілісності держави, протидії терористичній діяльності, відновлення порушених прав, свобод і законних інтересів людини, суспільства та держави є застосування санкцій.

Із початку повномасштабної збройної агресії Росії проти України тема санкцій набула важливого значення. Санкційний тиск на державу-агресора – один із ключових чинників майбутньої перемоги України у війні за свободу та незалежність. Станом на кінець квітня 2023 року Радою ЄС введено вже десять пакетів економічних та індивідуальних санкцій у зв'язку з військовою агресією РФ.

Прагнучи забезпечити дієвість санкційного механізму, Рада ЄС включила порушення санкцій до списку злочинів ЄС, а у грудні 2022 року Європейською комісією внесений проект Директиви щодо узгодження кримінальних правопорушень і покарань за порушення обмежувальних заходів ЄС¹.

До переліку кримінальних правопорушень, що порушують санкції ЄС, віднесено: надання коштів або економічних ресурсів у доступ або користування певної особи, організації чи органу; надання можливості на в'їзд певних осіб на територію держави-члена або їх транзитного проїзду через територію держави-члена; здійснення операцій із третіми країнами, які заборонені або обмежені санкціями; торгівля товарами або послугами, імпорт, експорт, продаж, купівля, передача, транзит або транспортування яких заборонено або обмежено; забезпечення фінансової діяльності, яка заборонена або обмежена; надання інших заборонених або обмежених послуг, таких як юридичні консультації, трастові послуги та податкові консультаційні послуги. Правопорушенням вважатиметься обхід обмежувального заходу ЄС або спроба обійти обмежувальні заходи, приховуючи кошти або приховуючи той факт, що певна особа є кінцевим власником коштів. Пропонується покарання: для фізичних осіб – максимальне покарання у вигляді не менше п'яти років позбавлення волі; для юридичних осіб – штраф у розмірі не менше 5 % від загального річного обороту юридичної особи (компанії) за робочий рік, що передуює рішенням про стягнення штрафу.

У розвиток процесу забезпечення дієвості санкційного механізму Сейм парламенту Литви 30 березня 2023 року схвалив посилення покарання для литовських компаній, які порушують міжнародні санкції проти Росії та

¹ Європейська Комісія пропонує криміналізувати порушення санкцій ЄС. URL: <https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine>

Білорусі, та підтримав пропозицію запровадження кримінальної відповідальності за порушення обмежувальних заходів².

Задля врегулювання підстав відповідальності за порушення санкцій на національному рівні розроблено законопроект (реєстр. № 8384), спрямований на запровадження кримінальної відповідальності за порушення встановлених обмежувальних заходів (санкцій) та встановлення предметної підслідності кримінальних правопорушень за слідчими Служби безпеки України.

Проектом пропонується доповнити Кримінальний кодекс України (далі – КК України) статтею 111-3 «Порушення вимог законодавства про санкції». Об'єктивну сторону пропонованого до криміналізації правопорушення утворюють альтернативні діяння – невиконання, перешкоджання виконанню або ухилення від виконання спеціальних економічних та / або інших обмежувальних заходів (санкцій).

Зміст суспільної небезпечності пропонованого діяння визначає порядок застосування спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів, врегульований Законом України «Про санкції» № 1644-VII від 14.08.2014 року, в якому наведено вичерпний перелік суб'єктів, до яких можуть бути застосовані санкції. Це, зокрема: іноземна держава; іноземна юридична особа; юридична особа, яка перебуває під контролем іноземної юридичної особи чи фізичної особи-нерезидента; іноземці; особи без громадянства; суб'єкти, які здійснюють терористичну діяльність.

Підставами для застосування санкцій є дії вказаних суб'єктів, які створюють реальні та / або потенційні загрози національним інтересам, національній безпеці, суверенітету і територіальній цілісності України, сприяють терористичній діяльності та / або порушують права і свободи людини і громадянина, інтереси суспільства та держави, призводять до окупації території, експропріації чи обмеження права власності, завдання майнових втрат, створення перешкод для сталого економічного розвитку, повноцінного здійснення громадянами України належних їм прав і свобод (стаття 3 Закону).

Визнаючи необхідність запровадження підстав кримінальної відповідальності за порушення вимог санкційного законодавства, варто зазначити, що при описі основного складу пропонованого до криміналізації діяння доцільно врахувати правову позицію Конституційного Суду України (рішення від 22 вересня 2005 року № 5-рп/2005, від 30 вересня 2010 року № 20-рп/2010, від 22 грудня 2010 року № 23-рп/2010 тощо) щодо забезпечення в законі принципу правової визначеності та недопущення двозначності правової норми (як складових елементів верховенства права).

Зокрема, викликає сумнів доцільність пропозиції про доповнення статті 96-1 КК України «Спеціальна конфіскація» вказівкою на нову статтю 111-3 КК України.

Так, відповідно до частини 1 статті 96-1 КК України умовою застосування спеціальної конфіскації є вчинення умисного кримінального правопорушення або суспільно небезпечного діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною цього Кодексу, за які передбачено **основне**

² Проекти прийняті на VI (весняній) сесії Сейму Литовської Республіки. URL: https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=35727&p_k=1&p_a=sale_priimti&p_moment=20230330

покарання у виді позбавлення волі або штрафу понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

З огляду на зміст статті 111-3 КК України (проекту), підстави застосування спеціальної конфіскації як заходу кримінально-правового характеру уже закладені в санкціях пропонованої до криміналізації норми, що передбачають покарання у виді штрафу від десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян та позбавлення волі.

Суб'єктивна сторона складу пропонованого правопорушення характеризується виною у формі умислу та необережності, що зумовлює необхідність перегляду видів та розмірів пропонованих покарань відповідно до принципу індивідуалізації кримінальної відповідальності й покарання, у тому числі щодо обов'язковості додаткових покарань.

Проект потребує фінансово-економічного обґрунтування, оскільки реалізація його положень впливатиме на дохідну частину Державного бюджету України.

Пункт 3 Розділу II проекту доцільно узгодити з вимогами частини восьмої статті 90 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» в частині доручення Кабінету Міністрів України протягом місяця з дня набрання законом чинності привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом.

Отже, законодавче визначення підстав кримінальної відповідальності за порушення санкцій покликане стати дієвою складовою комплексного механізму санкційного тиску.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

**Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*